

Experiències

L'acollida lingüística a les universitats: una nova perspectiva

Autors

Andreu Pulido¹
Universitat de Girona

Anna Serra²
Universitat Autònoma de Barcelona

Elisenda Vilajoliu³
Universitat de Barcelona

Josep M. Boladeras⁴
Universitat de Lleida

Albert Servitje⁵
Universitat Pompeu Fabra

Mònica Batet⁶
Universitat Rovira i Virgili

Jordi Pujol⁷
Universitat Politècnica de Catalunya

L'augment de la mobilitat estudiantil, la creació de l'Espai Europeu d'Educació Superior i la reestructuració de cicles que se n'ha derivat ha provocat que a les universitats catalanes hi hagi cada cop més estudiants no catalans i que augmentin les probabilitats que es produeixin situacions de contacte de llengües. D'acord amb això, els serveis lingüístics de les universitats catalanes han anat incloent en les seves programacions cada cop més activitats que fomenten el coneixement i l'experimentació de la realitat autòctona i que al mateix temps promouen l'intercanvi lingüístic i cultural i la internacionalització a casa. L'objectiu de l'article és documentar el pas d'una acollida lingüística centrada principalment en l'aprenentatge del català a una acollida de perfil més multilingüe i intercultural, i donar-ne a conèixer les principals iniciatives i els resultats obtinguts.

El tema d'aquest article no és nou. L'acollida lingüística a les universitats catalanes ha estat tractat en diferents moments d'ençà que, en els últims compassos de la dècada dels noranta, el debat sobre la llengua i la mobilitat va saltar a l'agenda mediàtica i ha produït tota mena de literatura, des d'articles d'opinió fins a reportatges en suplementos o estudis d'una certa profunditat. L'última aproximació rigorosa a la temàtica la devem a la revista *Kesse*, la qual va publicar, l'any 2005, un extens monogràfic en què es repassaven a fons les iniciatives que aleshores es portaven a terme a les universitats del domini lingüístic català per acollir les persones nouvingudes. Des d'aleshores, però, ha plogut molt i el context ha canviat.

1. Andreu Pulido és autor de la introducció i dels l'apartats Cap a una acollida més multilingüe i intercultural i Una experiència d'acolliment intercultural als màsters.
2. Anna Serra és autora de l'apartat La intercomprensió a la Universitat Autònoma de Barcelona.
3. Elisenda Vilajoliu és autora de l'apartat La Borsa d'intercanvi lingüístic de la Universitat de Barcelona.
4. Josep M. Boladeras és autor de l'apartat El Voluntariat Lingüístic a la Universitat de Lleida: una nova perspectiva.
5. Albert Servitje és autor de l'apartat El programa de sortides i visites culturals del Voluntariat Lingüístic de la Universitat Pompeu Fabra.
6. Mònica Batet és autora dels apartats El Programa Gràcies de la Universitat Rovira i Virgili i EILC: obrint camí cap a Europa.
7. Jordi Pujol és autor de l'apartat «80 pistes: una sessió vivencial», per una acollida més multicultural.

En els darrers anys, com és ben sabut, les universitats catalanes —igual que les de la resta de l'Estat— han experimentat un fort canvi com a conseqüència de l'augment de la mobilitat estudiantil, la creació de l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) i la reestructuració de cicles que se n'ha derivat. El nou mapa resultant, amb uns ensenyaments de grau i, especialment, de postgrau que cada cop tenen més estudiants no catalans i en què hi ha, per tant, més probabilitats que es produeixin situacions de contacte de llengües, tant dins com fora de l'aula, també ha tingut conseqüències sobre la manera d'acollir l'alumnat internacional.

Els serveis lingüístics universitaris (d'ara endavant, SLU), que són els organismes encarregats de l'acollida lingüística a les nostres universitats, han anat variant significativament l'enfocament de les seves actuacions per donar resposta als reptes que el nou escenari plantejava. Així, sense deixar de proporcionar a les persones que vénen a fer una estada aquí les eines necessàries perquè puguin incorporar-se a la vida acadèmica, han anat incloent cada cop més en la seva programació activitats que fomenten el coneixement i l'experimentació de la realitat autòctona i que alhora també promouen l'intercanvi lingüístic i cultural i la internacionalització a casa, d'acord amb l'esperit que emana de l'EEES.

L'objectiu de l'article que us disposeu a llegir és documentar aquest pas d'una acollida lingüística centrada principalment en l'aprenentatge del català a una acollida de perfil més multilingüe i intercultural, i alhora donar-ne a conèixer les principals iniciatives i els resultats obtinguts.

Cap a una acollida més multilingüe i intercultural

A grans trets, i sense aturar-nos a mirar, per raons d'espai, les particularitats pròpies de cada lloc, es pot dir que l'acollida lingüística a les universitats recolza sobre quatre grans potes: els *cursos de nivell inicial*, amb els quals els estudiants de mobilitat poden adquirir nocions bàsiques de català i seguir, així, les classes; les *activitats de suport lingüístic i intercanvi cultural*, amb les quals poden posar en pràctica els coneixements adquirits i familiaritzar-se amb el funcionament de la nostra societat; els *recursos lingüístics i culturals*, amb els quals poden accedir a tota mena d'eines, formatives i informatives, sobre la llengua i la cultura catalanes; i les *activitats de familiarització amb l'entorn i descoberta del territori*, amb les quals poden relacionar-se i conèixer, viure i experimentar el nostre entorn. A continuació n'oferim una descripció general, complementada amb una taula que sintetitza el que s'està fent actualment a cada universitat i a la qual es pot accedir des d'aquest [enllaç](#). El finançament d'aquestes activitats és possible gràcies a la decisiva col·laboració que, any rere any, es rep de la Secretaria d'Universitats i Recerca del Departament d'Economia i Coneixement de la Generalitat de Catalunya.

Cursos de nivell inicial

Els SLU ofereixen tres tipus de cursos de català de nivell inicial, que responen a objectius, formats i enfocaments diferents: *a)* cursos de supervivència per tenir un primer contacte amb el català; *b)* cursos de llengua general corresponent a l'A2 del MECR (*Marc europeu comú de referència per a les llengües*); i *c)* cursos d'intercomprensió per activar el coneixement passiu del català com a parlants de llengües romàniques. Els primers, sovint d'una durada inferior, funcionen com a porta d'entrada a la llengua i la cultura catalanes, i pretenen principalment cobrir les necessitats bàsiques que tenen les persones nouvingudes tant a nivell lingüístic com sociocultural. Els segons —els bàsics de tota la vida, per entendre'ns— són els que concentren un nombre més alt d'estudiants i continuen sent, per tant, el pal de paller de l'acollida lingüística, com es pot veure a la taula que reproduïm. Els tercers, inspirats en el mètode Eurocomrom, aprofiten les similituds —lèxiques, sintàctiques i morfològiques— existents entre les llengües romàniques per capacitar l'alumne per a la comprensió oral.

Tot i que la tendència inicial ha estat programar els tres cursos descrits per separat, darrerament els SLU han començat a combinar-los de diferents maneres, fent-ne híbrids. Així, no és difícil trobar, per exemple, cursos de llengua general que treballen competències culturals o cursos de supervivència que inclouen continguts d'intercomprensió. Cal remarcar, finalment, que els últims anys s'han incorporat a l'oferta formativa dels SLU els mòduls inicials del *Parla.cat*, en format presencial i semipresencial.

Activitats de suport lingüístic i intercanvi cultural

Els SLU proporcionen una àmplia oferta d'activitats de suport lingüístic i intercanvi cultural. D'una banda, hi ha el *voluntariat lingüístic interuniversitari* i altres programes de tutors, que es dediquen a facilitar l'adaptació lingüística i cultural dels estudiants nous. De l'altra, hi ha els *serveis d'intercanvi lingüístic* —tandems, borses, parelles lingüístiques—, en què es posen en contacte dues persones interessades a practicar l'una el català i l'altra una llengua estrangera. Finalment, hi ha tallers i sessions purament d'intercanvi cultural i internacionalització a casa, en els quals, a més de fer conèixer el funcionament de la societat catalana, es fomenta la curiositat, el coneixement i el respecte per altres realitats del planeta. Per bé que la majoria de les activitats esmentades van néixer inicialment com a espais de pràctica de català, avui dia han esdevingut espais d'interacció en què la pràctica de llengües tendeix a ser bidireccional i el component sociocultural és tan important com el lingüístic. Una evolució, aquesta, que ha obligat els SLU a redefinir, en part, la figura de l'estudiant mentor, les funcions del qual estan sovint més a prop de les del *facilitador cultural* que de les del *tutor lingüístic*.

Recursos lingüístics i culturals

Els SLU posen a l'abast de l'alumnat internacional diversos recursos per a l'autoaprenentatge del català i per a l'acostament a la realitat sociocultural, com ara cursos bàsics de llengua en línia (*Speakcat*), guies de conversa en diferents idiomes amb estructures lingüístiques d'ús habitual (*Guies de conversa*) o guies culturals de coneixement de l'entorn (*80 pistes*), entre d'altres. Tots aquests recursos, que han estat desenvolupats *ad hoc* pels SLU tenint en compte les necessitats específiques del públic al qual s'adrecen, formen part del portal <<http://www.intercat.cat>>, algunes seccions del qual s'han renovat recentment i que està coordinat per la Secretaria d'Universitats i Recerca del Departament d'Economia i Coneixement de la Generalitat de Catalunya. En els últims anys, s'ha començat a treballar en una línia de recursos menys centrada únicament en l'explicació de la realitat catalana i més enfocada cap a la interacció —cap al diàleg— entre llengües i cultures. Fruit d'aquesta nova direcció són, per exemple, l'ús del Portfolio Europeu de les Llengües electrònic (ePEL) en els cursos intensius de llengua Erasmus (EILC) o la creació d'una eina per mesurar el grau de competència intercultural (*Test d'obertura intercultural*).

Activitats de familiarització amb l'entorn i descoberta del territori

Els SLU organitzen anualment diverses activitats informatives de serveis i recursos lingüístics i de familiarització amb l'entorn i descoberta del territori: setmanes d'orientació, sessions de benvinguda, visites guiades a diferents llocs d'interès cultural i històric, tallers gastronòmics, sortides d'experimentació de la cultura popular catalana... Aquestes activitats, que s'organitzen tant de forma conjunta —amb la participació de diversos SLU— com separatament —cada SLU de manera individual—, no sols serveixen per fer conèixer la realitat cultural del país, sinó que també funcionen com a espais de relació social i intercanvi d'experiències personals. Conscients d'això, els SLU hi han

anat introduint de mica en mica dinàmiques que fomenten l'acostament a l'altre i l'aflorament de la diversitat lingüística i cultural existent dins els grups que hi participen, com ara posades en comú d'experiències, jocs lingüístics o petites escenificacions teatrals. La llengua vehicular en què es duen a terme les activitats sol ser el català, tot i que en determinats moments s'hi poden utilitzar altres llengües, com el castellà, l'anglès, etc., i en alguns casos hi participen estudiants autòctons pertanyents als programes de suport lingüístic.

Una experiència d'acolliment intercultural als màsters

Un dels àmbits en què el Servei de Llengües Modernes (SLM) de la Universitat de Girona (UdG) incideix més en els últims cursos és en l'acolliment intercultural als màsters. En aquest àmbit, l'experiència d'acolliment més reeixida és la que es duu a terme en el màster Erasmus Mundus en Visió per Computador i Robòtica (VIBOT). Erasmus Mundus és un programa de mobilitat i cooperació que té com a objectiu promoure l'educació de qualitat i desenvolupar la cooperació entre la Unió Europea (UE) i tercers països. Els programes Erasmus Mundus han de ser organitzats per un consorci almenys de tres universitats, que han de pertànyer com a mínim a tres països diferents (el VIBOT és organitzat per la Universitat de la Borgonya, la Universitat Heriot-Watt d'Edimburg i la Universitat de Girona). Almenys un d'aquests tres països ha de ser membre de la Unió Europea. Els estudis s'han de dur a terme com a mínim en dues de les institucions participants i en dos països diferents.

No hi ha l'obligació que el màster s'imparteixi en la llengua oficial del país de la institució corresponent. Lògicament, la llengua d'ús habitual als Erasmus Mundus és l'anglès, entre altres coses per la diversa procedència dels participants. A tall d'exemple, els països de procedència dels 43 estudiants de les dues últimes edicions del VIBOT són: Xina, Filipines, Indonèsia, Estat Units, Brasil, Etiòpia, Mèxic, Bangladesh, Tailàndia, Pakistan, Montenegro, Itàlia, Espanya, França, Argentina, Malàisia, Síria, Sèrbia, Perú, Iran, Alemanya i Romania.

Els programes Erasmus Mundus han d'incloure l'organització d'accions de suport a la mobilitat dels estudiants, al quals han de proporcionar un suport lingüístic adequat. El fet que la llengua vehicular i de relació sigui gairebé únicament l'anglès, que l'estada a Girona dels estudiants d'Erasmus Mundus sigui molt curta —ja que han de cursar els estudis com a mínim en dues universitats de dos països diferents— i que la procedència de l'alumnat sigui diversa i sovint molt llunyana —cosa que afavoreix el desconeixement de la realitat lingüística i cultural— pot provocar reticències a l'aprenentatge de català, perquè la llengua catalana pot ser vista com una cosa molt local i anecdòtica.

Per superar les possibles reticències, l'SLM organitza un programa d'acolliment intercultural basat en la llengua i la cultura catalanes, però en què la llengua vehicular continua sent l'anglès. Aquest programa consisteix en el curs Local Culture, de 15 hores de durada, un curs sobre aspectes culturals de Catalunya l'objectiu del qual és facilitar l'intercanvi lingüístic i cultural entre estudiants de procedències diverses i promoure un acostament més realista i aprofundit a la complexitat i la riquesa de la comunicació intercultural. S'ofereix també un «kit de supervivència» de 15 hores de nocions bàsiques de català que es du a terme a les aules d'autoaprenentatge, on, a més, els estudiants poden fer ús dels recursos lingüístics que se'ls presenten.

Finalment, els estudiants poden participar en els tàndems culturals, una modalitat d'intercanvi lingüístic en què l'única llengua de relació és en principi l'anglès i que s'adreça específicament als estudiants d'Erasmus Mundus. Els alumnes adquireixen el compromís de fer 25 hores d'intercanvi amb el company designat. Amb els tàndems culturals es vol en primer lloc facilitar a l'estudiant forà un coneixement més acurat sobre la realitat lingüística i cultural, afavorir un coneixement bàsic de llengua catalana i facilitar l'intercanvi lingüístic i cultural. A més, tenen l'oportunitat de fer visites culturals a Figueres, Cadaqués, Barcelona i Girona.

Els destinataris valoren molt positivament les tres accions descrites i agraeixen el coneixement que es proporciona. L'èxit de la iniciativa ha fet que la mateixa experiència s'apliqui a dos màsters més de la Universitat de Girona: l'Erasmus Mundus Master's in European Tourism Management i el French-Spanish Joint Masters in Computer Vision and Robotics (VICOT).

La intercomprensió a la Universitat Autònoma de Barcelona

L'any 2003, el Servei de Llengües de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) es va plantejar la possibilitat d'oferir un curs de llengua catalana adreçat a estudiants de mobilitat que tinguessin un coneixement d'almenys una llengua romànica i en el qual es treballarien les habilitats de comprensió oral i escrita, segons el que estableix el MECR (*Marc europeu comú de referència per a les llengües*), en l'apartat que fa referència a la competència parcial i a la competència plurilingüe i pluricultural d'una llengua. La finalitat del curs era oferir la possibilitat als estudiants de mobilitat que arriben a la UAB d'assolir, de manera ràpida i còmoda, les eines suficients per poder entendre les classes que tenen en català i els documents que han de llegir en aquesta llengua, a partir de les equivalències entre llengües romàniques. Aquesta idea es va concretar en el Curs de comprensió bàsica (<http://blogs.uab.cat/comprensiobasica>), en el qual es treballaven la comprensió oral i escrita de textos formals, acadèmics, divulgatius, propis de l'àmbit universitari. L'únic requisit per seguir el curs era que l'alumnat havia de conèixer almenys una llengua romànica per tal de poder treballar-hi les equivalències existents entre qualsevol llengua romànica, i facilitar-los així la comprensió de la llengua catalana, tal com apunta Luiz Ricardo Kabbach de Castro, estudiant de doctorat brasiler:

«Creio que cumpri meu objetivo, pois agora, terminado o curso, consigo ler um texto qualquer em catalão e entender o que se fala. Sem dúvida que o fato de falar português, uma língua românica, facilitou o processo de aprendizagem. Não é fácil, tão pouco muito complicado. Entretanto, no ambiente de trabalho consigo entender razoavelmente o que se fala».

Però no era aquest, l'únic objectiu del curs, sinó també potenciar la intercomprensió i, per tant, el respecte per la diversitat lingüística i cultural, tal com comenta Edoardo Amato, estudiant italià participant del curs:

«La ringrazio per averci dato la possibilità di fare un così bel corso, dove oltre alla didattica, abbiamo instaurato un contatto umano e di culture, cosa assai rara nell'università italiana».

El fet que a les sessions presencials cada estudiant s'expressés en la llengua romànica que li era més còmoda afavoria la convivència natural entre llengües i també el seu aprenentatge. En aquest sentit tenim el testimoni de Sophie Legrand, una estudiant francesa, que afirmava que gràcies al Curs de comprensió bàsica podia entendre les seves companyes de pis portugueses:

«[...] je vivais à Barcelone avec 5 portugaises et je crois que le cours m'aide aussi à les comprendre».

Des del curs 2006-2007, més de 800 estudiants estrangers han participat en aquesta activitat formativa.

Arran d'aquesta experiència, actualment el Servei de Llengües de la UAB ofereix el Curs bàsic per a alumnes romànics, en què es treballen també les habilitats d'expressió oral i escrita, tot mantenint la metodologia de la intercomprensió.

Finalment, en el marc de les Jornades de Benvinguda als Estudiants Internacionals, el Servei de Llengües de la UAB ofereix, cada semestre, coincidint amb l'arribada dels estudiants de mobilitat,

un taller d'intercomprensió de llengües romàniques en què es faciliten eines i estratègies per a la comprensió ràpida del català.

La Borsa d'intercanvi lingüístic de la Universitat de Barcelona

«Em va encantar practicar català mentre coneixia gent i descobria la cultura catalana. Vull donar les gràcies a tots els que han fet possible aquesta experiència! De tota la meva estada a Barcelona, l'intercanvi lingüístic i les activitats van ser la millor part!».

Això és el que ens va escriure al mur del Facebook la Sarah, una estudiant alemanya que acabava la seva estada a la Universitat de Barcelona (UB).

Un cop a Bogotà, en Diego també ens va escriure:

«Moltes gràcies per les oportunitats que l'intercanvi lingüístic i les activitats ens proporcionen [...]. La vivència a Barcelona ha estat molt bona i participar a l'intercanvi, encara millor!».

L'Alberto, un estudiant de Sardenya que després de fer una estada a la UB va obtenir una beca Erasmus per fer pràctiques a la Xarxa de Dinamització Lingüística (XDL), ens comenta que ha tingut «una experiència molt positiva a nivell professional i personal» i afirma que «confrontar-se amb persones d'altres països representa una possibilitat de creixement continuat tant als estudiants com als dinamitzadors». D'altra banda, en Guillem, un estudiant català que ara és d'Erasmus a Montpeller, ens ha fet saber que li ha anat molt bé haver participat en l'intercanvi de català per francès i que, a més, segueix en contacte amb els companys del seu grup de conversa. Estan planificant una trobada a Tolosa! Totes aquestes opinions que ens han fet arribar alguns estudiants fan palès que tant l'intercanvi lingüístic com les activitats culturals resulten molt favorables, no sols lingüísticament i culturalment, ja que també serveixen per enfortir vincles entre estudiants de mobilitat i estudiants autòctons.

La Borsa d'Intercanvi Lingüístic (BIL) és un dels serveis que, des del curs acadèmic 1999-2000, s'ofereixen en el marc del programa d'acollida lingüística dels Serveis Lingüístics de la UB. Consisteix a formar parelles o grups reduïts amb estudiants que parlen català i estudiants de mobilitat que parlen una altra llengua. Per tant, en aquest cas, el format no és el d'un voluntariat lingüístic, sinó que es tracta d'un intercanvi entre iguals, del qual les dues parts surten beneficiades.

Per inscriure-s'hi tan sols cal ser estudiant de la UB i emplenar un formulari en línia: els estudiants catalanoparlants han d'indicar quina llengua o quines llengües volen practicar i, en canvi, els estudiants de mobilitat que volen practicar la llengua catalana han d'indicar quina llengua o quines llengües parlen. A partir de la preferència lingüística dels estudiants, a més de la seva disponibilitat horària i del campus universitari on estudien, es dissenyen aquestes parelles o grups i es concreta una primera trobada. Els primers dies els acompanya un becari de la Xarxa de Dinamització Lingüística (XDL) per explicar-los el funcionament bàsic de l'intercanvi, proporcionar material de suport i proposar activitats. A partir d'aquí, els estudiants es va trobant un cop a la setmana per mantenir una conversa i intercanviar experiències en les dues llengües. Ells decideixen on i com fan les reunions, mentre que el becari de dinamització lingüística en fa el seguiment.

A més, tots els estudiants que s'inscriuen a la BIL també poden participar en les [activitats culturals](#) que s'organitzen arreu del país. En aquestes trobades lingüísticoculturals coincideixen, per tant, estudiants de mobilitat que tenen en comú la voluntat de millorar els coneixements de llengua catalana i estudiants catalanoparlants.

Durant el curs 2010-2011 es van inscriure a la BIL més de 600 estudiants de la UB, uns 250 dels quals eren estudiants de mobilitat procedents de més de 100 universitats diferents. Es van formar parelles i grups per intercanviar català per alemany, anglès, àrab, basc, francès, gallec, italià, japonès, neerlandès, polonès, portuguès, suec, turc i xinès. Es van organitzar 24 activitats culturals, amb una participació total de 450 estudiants.

Nota: Els comentaris entre cometes són transcripcions directes de les opinions d'alguns estudiants i ens interessa respectar-ne l'escriptura.

El Voluntariat Lingüístic a la Universitat de Lleida: una nova perspectiva

Quan l'any 2000 a la Universitat de Lleida (UdL) ens vam proposar emular altres universitats que havien creat aquest tipus de voluntariat, no vam ser gaire originals i ens vam dedicar, literalment, a seguir els àmbits d'actuació i els objectius que s'havien proposat fins aleshores. Els àmbits d'actuació més comuns eren la promoció de l'ús del català i el suport a l'estudiantat no catalanoparlant, amb el benentès que el català era l'eix sobre el qual es bastien totes les actuacions.

Tal com es desprèn del nom, el Voluntariat Lingüístic pretenia ser una eina de suport en l'aprenentatge de la llengua i cultura catalanes per a l'estudiantat nouvingut. Això, però, ha canviat en els darrers anys; sembla que actualment més que parlar del voluntari lingüístic hauríem de parlar del voluntari intercultural, en què el component lingüístic moltes vegades s'ha anat diluint i s'ha convertit en una petita part de l'intercanvi integral. Perquè el que hi ha ara és això: un intercanvi entès com una cosa global, del qual les dues parts surten beneficiades.

Dit això, es pot entendre que moltes universitats hagin decidit prescindir de la figura del voluntari lingüístic com a tal, perquè ha perdut l'essència inicial, i que hagin derivat les funcions que feia a la figura de la parella lingüística o tàndem lingüístic. Podem dir, doncs, que mantenint el Voluntariat Lingüístic, a la UdL nedem a contracorrent. Però és una aposta que fem perquè creiem que podem reconduir la situació cap als nostres interessos.

Fruit d'aquesta nova situació, hem intentat redefinir les tasques del Voluntariat Lingüístic i hem volgut potenciar actuacions en què es prioritzi el suport a les persones nouvingudes que estan aprenent català a través dels cursos que ofereix la Universitat. És una manera d'acotar el destinatari de les nostres actuacions. L'aprenentatge del català no es fa només a partir de les classes *stricto sensu*, sinó que hi té una importància cabdal el coneixement de l'entorn cultural. És en aquest sentit que el Voluntariat Lingüístic intenta organitzar activitats complementàries que ajudin a l'aprenentatge del català: sortides culturals, mostra de tradicions, sopars internacionals..., en què hi ha un transvasament de cultura, un transvasament d'anada i tornada. Tots aprenem de tots amb naturalitat. També podem aprendre llengua o llengües parlant de què cuina cadascú, quins ingredients utilitza, com ho cuina... Tot forma part de l'aprenentatge en sentit ampli.

És obvi que ens hem d'anar adaptant a les noves situacions, però també ho és que no hem de perdre l'essència del que volem oferir. Potser, quant al suport a l'estudiantat no catalanoparlant, haurem d'arribar a destriar els destinataris i a oferir-los coses diferents a cadascun: alguns necessiten una ajuda en sentit ampli (estudiants procedents d'altres cultures) i d'altres poden introduir-se directament en el coneixement de la llengua i la cultura catalanes (estudiants, per exemple, procedents de la resta de l'Estat).

Actualment el Voluntariat Lingüístic està format per 40 persones, entre estudiants, personal d'administració i serveis (PAS) i personal docent i investigador (PDI). L'estudiantat prové de totes les

facultats, cosa que permet assegurar que tenim representants a tots els campus. És interessant ressaltar que tenim voluntaris de tots els col·lectius universitaris. I més interessant encara és que, lligat a aquesta idea de la interculturalitat, cada vegada tenim més voluntaris lingüístics que no tenen com a llengua primera el català, sinó que són estudiants que s'interrelacionen en català, però la seua llengua inicial és el romanès, el búlgar... Fixem-nos, doncs, que la interculturalitat prové ja dels mateixos voluntaris, i encara s'enriqueix més amb l'intercanvi amb altres llengües i cultures. Per a mi, aquest nou perfil de voluntari lingüístic és un clar exemple per demostrar que amb voluntat es pot arribar a la integració sense perdre la identitat.

A banda de recomanar als voluntaris que tinguin en compte la llengua del nouvingut i el lloc on estudiaran, cada vegada més intentem, aprofitant les noves tecnologies, que la tasca del voluntari comenci molt abans de la seua arribada. En aquest sentit, enguany hem afegit novetats en l'assignació dels estudiants de mobilitat. Per millorar l'acollida, hem creat un web perquè els estudiants de mobilitat que volen ser voluntaris s'hi inscrivin des del país d'origen. Els voluntaris lingüístics tenen accés a la llista d'inscrits i poden seleccionar-los i posar-s'hi en contacte. Si l'intercanvi comença abans, és més fàcil que tots hi surtin guanyant.

El programa de sortides i visites culturals del Voluntariat Lingüístic de la Universitat Pompeu Fabra

El Voluntariat Lingüístic de la Universitat Pompeu Fabra (UPF), que es va posar en marxa a l'inici del curs 2000-2001, és un programa que té com a objectiu facilitar la integració lingüística i cultural dels estudiants de fora de Catalunya i afavorir alhora la internacionalització dels estudiants catalans. Si bé els estudiants són, com hem dit, els principals destinataris del programa, totes les activitats que es duen a terme estan igualment obertes als professors i als membres del personal d'administració i serveis (PAS) que hi vulguin participar.

Per assolir aquest doble objectiu, el Voluntariat Lingüístic organitza les seves activitats al voltant de dos eixos: un programa de sortides i visites culturals tant per la ciutat de Barcelona com per la resta de Catalunya, i un programa d'intercanvi de conversa (parelles lingüístiques), en el marc del qual els estudiants forans poden aprendre o practicar el català i el castellà (i, en funció de l'oferta, també l'occità), i els estudiants catalans poden millorar els seus coneixements de moltes altres llengües, també en funció de la procedència i de l'oferta dels estudiants estrangers. A tall d'exemple, en aquest primer trimestre del curs 2011-2012 s'han format més de tres-centes parelles lingüístiques, en un intercanvi de català i/o castellà de fins a trenta-cinc llengües diferents. D'aquestes, l'anglès, el francès i l'alemany són les més ofertes i també les més sol·licitades, si bé destaca igualment la presència d'altres llengües menys difoses o més llunyanes, com ara el gal·lès, el gallec, l'estonià, el búlgar, el macedoni, l'hindi o l'ucraïnès, entre moltes altres.

El programa de sortides i visites culturals

El programa de sortides i visites culturals consisteix en una sèrie de visites i activitats diverses per donar a conèixer el territori, la llengua, el patrimoni, la cultura o el folklore de Catalunya. Per tal de garantir la qualitat de les visites i vetllar perquè es compleixin els objectius del programa, els guies que condueixen les visites són sempre professionals del lloc que es visita i poden fer les explicacions tant en català com en anglès.

Durant aquest primer trimestre del curs 2012-2012 el Voluntariat Lingüístic té programades un total de catorze sortides —una cada setmana lectiva—, d'acord amb el detall següent:

Barcelona	Rest de Catalunya
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Barri gòtic</i> • <i>Sagrada Família</i> • <i>Parc Güell (gimcana)</i> • <i>Montjuïc</i> • <i>Ruta literària per la Barcelona de George Orwell</i> • <i>Escenaris cinematogràfics de Barcelona</i> • <i>Museu d'Història de Catalunya</i> • <i>Ruta modernista per l'Eixample de Barcelona</i> • <i>Ruta de tradicions nadalenes</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Vic</i> • <i>Tarragona</i> • <i>Ripoll</i> • <i>Girona</i> • <i>Colònia Güell (Santa Coloma de Cervelló, Baix Llobregat)</i>

Aquestes sortides i visites guiades són òbviament una oportunitat excel·lent per conèixer diversos aspectes de la cultura catalana i diferents indrets i ciutats de Catalunya —el programa es completa, en els altres dos trimestres i fins al final del curs, amb altres visites que inclouen, per exemple, elements del patrimoni industrial, com una colònia tèxtil del Ter; elements del patrimoni històric, com un castell; o elements del patrimoni natural i paisatgístic, amb la visita a la Vall de Núria, entre d'altres—, però també són una oportunitat immillorable perquè els estudiants estrangers es puguin anar familiaritzant de manera gradual i didàctica amb la llengua catalana, alhora que els estudiants catalans tenen l'oportunitat de conèixer indrets i ciutats del país d'una manera diferent, a través de l'anglès, en un entorn de convivència intercultural i interlingüística.

Ara que hem encetat el dotzè curs d'activitats del programa de Voluntariat Lingüístic de la UPF, l'experiència d'aquests anys i els resultats assolits ens encoratgen a continuar treballant per conciliar internacionalització i identitat a la Universitat, que és al capdavant el motiu pel qual es va crear el programa.

El Programa Gràcies de la Universitat Rovira i Virgili

Des del curs 2003-2004, cada inici de quadrimestre la Universitat Rovira i Virgili (URV) ofereix el Programa Gràcies als estudiants nous que volen començar a familiaritzar-se amb la llengua catalana. Aquest programa, que es pot definir com a «curs de supervivència», actualment consisteix en cinc unitats didàctiques de dues hores de durada cadascuna, que es duen a terme durant una setmana, dues hores de formació cultural, una visita a la ciutat i deu hores de conversa amb un estudiant català⁸ per practicar el que ja ha après en les deu hores de formació lingüística.

Si mirem enrere podem afirmar que quan es va dissenyar el Programa Gràcies es va fer amb dues finalitats concretes. La primera era donar una formació ràpida en estructures lingüístiques bàsiques a tots els estudiants nous que no tenien cap coneixement de la llengua catalana. I la segona era relacionar l'estudiant nouvingut amb un estudiant català, no sols perquè practiqués el que ja havia après a classe, sinó també perquè interactués amb una persona del territori que podia ajudar-la lingüísticament i culturalment.

8. Aquest estudiant ha d'haver realitzat prèviament un curs d'acolliment lingüístic en el qual se'l forma per poder dur a terme aquestes sessions de conversa.

Per poder aconseguir aquestes dues finalitats, es van dissenyar cinc unitats didàctiques que tenien en compte les necessitats comunicatives bàsiques d'un estudiant nouvingut⁹ i també es va dissenyar un itinerari de cinc sessions de conversa vinculades a aquestes cinc unitats didàctiques. Finalment, com a sistema per comprovar que la conversa entre l'alumne nouvingut i l'estudiant català havia estat efectiva, es va optar per l'entrevista avaluativa.

Amb els anys, però, el Programa Gràcies, com les seves finalitats, ha evolucionat. Així, per exemple, s'ha modificat l'estructura del curs afegint a les cinc sessions presencials de llengua una sessió cultural. També s'ha dissenyat un curs d'acolliment lingüístic perquè els estudiants catalans puguin realitzar adequadament les sessions de conversa amb els estudiants nouvinguts. I potser ha estat la capacitat d'adaptar-se a les necessitats, tant dels estudiants nouvinguts com dels estudiants catalans, la que ha afavorit que el Programa Gràcies ja tingui nou anys de vida i que durant aquest temps s'hagin format 541 parelles.

Valoració del Programa Gràcies per part dels estudiants

«El Programa Gràcies me ha parecido una herramienta muy útil para la integración lingüística, con una metodología elaborada y constructiva muy acorde a las horas realizadas y con un programación temática muy heterogénea que nos permite abarcar contenidos mínimos para el desarrollo diario y la comprensión de actividades cotidianas».

Daniel Estrada Tobajas (estudiant de dret, Espanya).

«La sensación de llegar a una linda ciudad y, a pesar de comprender castellano, no conseguir leer los principales carteles o no poder hablar un poco con alguien es muy dura. Así que, aunque el Programa Gràcies sea de solamente una semana, ya puedes tener una buena y relevante noción de las principales costumbres catalanes y, además de eso, ya no te sientes tan aislado.

»Obrigado al Programa Gràcies».

Thays Ricarte (estudiant de dret, Brasil).

«L'oportunitat de poder ensenyar les nocions bàsiques de català a una persona nouvinguda és molt gratificant, almenys per a mi. Jo vaig tenir la sort d'ensenyar a una noia de Múrcia que es mostrava molt interessada en la nostra llengua. Apenia molt ràpidament perquè cada dia estudiava i, a més a més, sempre que podia (que li permetien) parlava en català. Vam fer una bona amistat i vaig estar contenta que les classes tinguessin un bon resultat».

Glòria Albes (estudiant de filologia catalana, Catalunya).

9. Unitat 1: «El català és fàcil», Unitat 2: «La Sofia busca pis», Unitat 3: «La universitat», Unitat 4: «La ciutat», Unitat 5: «Sortim de festa».

«80 pistes: una sessió vivencial», per una acollida més multicultural

Sovint es dediquen molts esforços a familiaritzar els estudiants internacionals amb la llengua i la cultura catalanes i, en canvi, no s'acaba d'aprofitar del tot la seva estada aquí per aprendre —i intercanviar— coneixements i experiències sobre la realitat dels seus països.

Com són, com viuen, quines llengües parlen o com es relacionen entre ells són qüestions que no se solen tractar a fons, de manera planificada, ni en els cursos ni en les activitats programades, sinó que més aviat sorgeixen de manera espontània.

El fet que els estudiants autòctons tendixin —en general i amb notòries excepcions, com les de les persones que col·laboren amb el Voluntariat Lingüístic o altres programes— a participar més aviat poc en les activitats d'acollida i familiarització amb l'entorn no és sinó un reflex de fins a quin punt els dos col·lectius estan allunyats, tot i les bones intencions. D'aquesta manera, s'escapa la possibilitat que hi hagi un intercanvi cultural, real i profund.

Per mirar d'avançar cap a un model d'acollida més obert i plural, en què tan important sigui el coneixement del país de destinació com el d'origen, el Servei de Llengües i Terminologia de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) ha desenvolupat un projecte, «80 pistes: una sessió vivencial», que pretén explicar la guia 80 pistes —pertanyent al programa Intercat i consultable al web <<http://www.intercat.cat>>—, que busca la interacció personal i l'intercanvi d'experiències sobre la base de mètodes d'entrenament personal (*coaching*) i aprenentatge vivencial.

La sessió, d'una durada aproximada de dues hores, no està pensada per explicar, de cap a peus i per mitjà del sistema d'ensenyament tradicional (el formador parla, els alumnes escolten), tota la guia sinó que aspira a fer *experimentar*, *comprendre* i *viure* les pistes més rellevants des del punt de vista de les necessitats comunicatives que tenen els estudiants acabats d'arribar a Catalunya, a través d'una sèrie de dinàmiques-exercicis que fonamenten la relació de proximitat i miren de fer aflorar la diversitat lingüística i cultural existent dins de l'aula, d'acord amb la filosofia que emana de la *internacionalització a casa*.

En altres paraules: el que ens interessa no sols és *explicar* de quina manera saludem aquí una persona que acabem de conèixer, si som molt o poc puntuals, què se suposa que cal portar quan ens conviden a sopar a casa d'un amic o quin tipus de relació s'estableix entre mestre i alumne, sinó també veure com funcionen aquestes i altres qüestions als països dels quals procedeixen els alumnes participants en la sessió.

També resulten de vital importància tant la manera com el formador ha d'interactuar amb els alumnes —procurant defugir la classe magistral i fent que s'adquireixin coneixements a partir de la vivència—, com la manera de comunicar-se no verbalment, parant atenció al llenguatge no corporal. Aspectes, tots dos, que s'inspiren, com dèiem més amunt, en tècniques del *coaching*, la formació vivencial i, més concretament, el model d'*aprenentatge en moviment*.

La bidireccionalitat amb què s'ha dissenyat l'activitat fa que sigui possible compatibilitzar el doble objectiu: d'una banda, oferir als alumnes nouvinguts un acostament de qualitat a l'estil de vida català que els estalviï situacions incòmodes i, de l'altra, fomentar la curiositat, el coneixement, l'empatia i el respecte per persones d'altres països, nacions religions i cultures.

Actualment, «80 pistes: una sessió vivencial» s'ofereix, en fase de pilotatge, com a complement del Curs intensiu de llengua Erasmus (EILC) i el Curs de nivell de català inicial.

EILC: obrint camí cap a Europa

El curs 2010-2011 es van dur a terme per primera vegada cursos intensius de llengua Erasmus (Erasmus Intensive Languages Courses - EILC) a les universitats catalanes, valencianes i de les Illes Balears. Els EILC són cursos subvencionats per la Comissió Europea i gestionats, en el cas de Catalunya, des de l'OAPEE (Organismo Autónomo de Programas Educativos Europeos) i la Xarxa Vives d'Universitats. Aquest curs, des de fa uns quants anys, es duen a terme en diverses universitats de la Unió Europea on la llengua d'ensenyament no és tan majoritària. Així doncs, s'ofereixen cursos en danès o en suec, però no en alemany o en anglès.

Podríem dir que aquests cursos tenen tres característiques bàsiques. La primera és que s'ofereixen a alumnes Erasmus abans que s'iniciï el quadrimestre i es caracteritzen per ser de tipus intensiu, ja que la convocatòria de la Comissió Europea demana explícitament que la durada mínima d'aquests cursos sigui de dues setmanes i la màxima de sis, i també demana que les hores lectives siguin com a mínim seixanta. La segona és que només hi poden participar un màxim de vint alumnes. I la tercera és que aquest curs han de combinar la formació lingüística amb activitats de tipus cultural amb la finalitat que, quan al curs s'acabi, els alumnes participants hagin adquirit uns coneixements equivalents al nivell A1 del MECR (*Marc europeu comú de referència per a les llengües*).

Per poder accedir a aquests cursos, els alumnes han d'omplir un formulari tres mesos abans que s'iniciï el curs. A causa de les nombroses sol·licituds que es presenten cada any, es tenen en compte una sèrie de criteris a l'hora de seleccionar els alumnes interessats, com per exemple la durada de l'estada i la diversitat de procedències.

Pel que fa a Catalunya, durant el curs 2010-2011 es van dur a terme quatre cursos EILC, dos al primer quadrimestre i dos més al segon. Perquè els cursos didàcticament fossin homogenis, es van pactar un programa i un sistema d'avaluació comuns. Les universitats que van oferir el curs durant el primer quadrimestre van ser la UB, amb dos cursos, i la URV, amb un curs. En ambdós casos, el curs va durar dues setmanes i l'estructura va ser similar, amb quatre hores diàries de llengua al matí i dues d'activitats culturals a la tarda. Com que el calendari a les dues universitats va ser el mateix, es va aprofitar per fer dues activitats culturals conjuntes. Durant el segon quadrimestre es va fer un curs a la UAB i un altre a la UPC amb una estructura similar als cursos del quadrimestre anterior.

Durant el curs 2010-2011, dels 80 alumnes matriculats a cursos EILC, 74 el van finalitzar. Cal tenir en compte que s'hi van presentar 531 sol·licituds i que, per tant, hi va haver molts alumnes que en van quedar fora. Per a aquest curs 2011-2012, la Comissió Europea ha donat una subvenció per fer dotze cursos a les universitats catalanes durant el curs 2011-2012, sis dels quals ja s'han fet durant el primer quadrimestre.

Enllaços d'interès:

<http://www.oapee.es/oapee/inicio/pap/erasmus/EILC/EILC_cursos.html>

<http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc902_en.htm>

<<http://www.vives.org/ca/serveis/una-regio-unica/formacio-especifica-en-llengues/cursos-eilc-de-catala/>>